

น้อมบูชาสักการะสุติกาล

ครบ ๑๐๐ ปี

ขององค์ปฐมสงฆนายก

ม.จ.ธ.

ท่านเจ้าประคุณ

มจร

294.30922

น358

2534

ฉ.1

สมเด็จพระสังฆราช (ชัย) ฐานมุนี

องค์ปฐมสงฆนายก ม.จ.ธ.

พร้อมด้วยคณะสงฆ์ไทย (มหานิกาย) ได้สนองพระราชปรารภของ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ร. ๕ ทรงสถาปนา

“มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ๑๓ ก.ย. ๒๔๓๙

เพื่อการศึกษาาระดับสูง ทางพระพุทธศาสนาเมื่อ ๙ มกราคม ๒๔๔๐

ครบ ๑๐๐ ปี สุติกาล ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๙

น้อมบูชาสักการะสุตีกาล

กรบ ๑๐๐ ปี

พระพิมลธรรม

(ช้อย จานทตฺตมหาเถร)

องค์ปฐมสถานายก มจร.

อธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุ องค์ที่ ๑๕

๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๔

แผนงาน

กิจกรรมอนุสรณ์บุษาคณ ครบสัตติกาล ๑๐๐ ปี
ท่านเจ้าประคุณพระพิมลธรรม (ช้อย จานตตุมหาเถร)
อธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ องค์ที่ ๑๕
ปฐมสถานายกมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑. งานบำเพ็ญกุศลถวายเนื่องในวันสัตติกาลครบ ๑๐๐ ปี ของพระ
พิมลธรรม (ช้อย จานตตุมหาเถร) วันที่ ๑๐-๑๑
พฤศจิกายน ๒๕๓๔
และเนื่องในวันมรณภาพ ในวันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๓๕ และ
จัดกิจกรรมตามวาระ และโอกาสที่เหมาะสม ตลอดทั้งปี
๒. จัดตั้งทุนเพื่อบำรุงการศึกษา มหาธาตุวิทยาลัย ในนาม
“ทุนพระพิมลธรรม (ช้อย จานตตุมหาเถร)”
๓. ดำเนินการสร้างอาคาร “ประชาร่วมใจ” ซึ่งเป็นอาคาร
สำหรับห้องปฏิบัติการพื้นฐาน, ห้องน้ำ, ห้องสุขา สำหรับ
อุปาสกอุปาสิกา วัดมหาธาตุ (๒ ล้านบาทเศษ)
๔. ปฏิสังขรณ์โรงเรียน “ธรรมมหาธาตุวิทยาลัย” เป็นอนุสรณ์
น้อมอุทิศ (๔ แสนบาทเศษ)

๕. ก. จัก พระไตรปิฎก ฉบับบาลี มจร.ชำระโดย มหาจุฬาฯ
เฉพาะส่วน ที่จัดถวายเจ้าคณะจังหวัด, เจ้าคณะภาค, ท้าว
ราชอาณาจักร เป็นอนุสรณ์บูชาคุณ
- ข. จักชุดคัมภีร์ อรรถกถา ฉบับบาลี มจร. ชำระโดย
มหาจุฬาฯ คณะผู้ทรงคุณวุฒิ อาจารย์ พร รัตนสุวรรณ
จัดถวายเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค ท้าวราชอาณาจักร
เป็นอนุสรณ์บูชาคุณ
๖. รวบรวมนิพนธ์ บทประพันธ์ ของท่านเจ้าประคุณ พระ
พิมลธรรม (ช้อย จานทศุมหาเถร) พิมพ์เป็นอนุสรณ์

วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปรารภ

ในโอกาสอันเป็นมหามงคลสมัยแห่งศุภคติกาล ของท่านอธิบดีสงฆ์ และองค์ปฐมสถานายก กรบ ๑๐๐ ปี ในวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๔ นี้ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ตลอดจนสมาคมศิษย์มหาธาตุและศิษยานุศิษย์ทั้งปวง มีน้ำใจรวมกันเป็น สมานฉันท์ จัดงานถวายบูชาสักการะศุภคติกาลครบ ๑๐๐ ปี เป็นการแสดง กตัญญูแก่เวทีแก่ท่านอธิบดีสงฆ์และองค์ปฐมสถานายก โดยเบื้องต้นกำหนด วันที่ ๑๐-๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๔ เป็นวาระแรกของการจัดงาน และ วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๓๕ ซึ่งเป็นวันคล้ายวันมรณภาพของท่าน เป็น วาระที่สองของการจัดงาน และวาระหรือโอกาสต่อไป ก็จะได้จัดกิจกรรม เพื่อเป็นการฉลองและเทิดเกียรติคุณของท่าน ตลอดปี

สมเด็จพระบรมมพิตรพระราชสมภารเจ้า พระบาทสมเด็จพระจุล-
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ในฐานะองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก ทรง
มีพระราชประสงค์ทำนุบำรุงพระปริยัติศาสนา ให้วัฒนาสถาพรยิ่งขึ้นไปกว่า
ที่เป็นอยู่ในขณะนั้น จึงได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งมหา
วิทยาลัยสงฆ์ขึ้น ๒ แห่ง คือ มหามกุฏราชวิทยาลัย ณ ที่วัดบวรนิเวศ
วิหาร สำหรับคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย และ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ณ ที่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ สำหรับคณะสงฆ์มหานิกาย ครั้งแรกทรง
สถาปนาระดับวิทยาลัย พระราชทานนามว่า “มหาธาตุวิทยาลัย” (พ.ศ.
๒๔๓๒) และต่อมาเมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๙ ได้ทรงมีพระ
บรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ “มหาธาตุวิทยาลัย” เป็น “มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” โดยมีพระราชประสงค์ให้การศึกษาทางพระพุทธ
ศาสนาสูงขึ้น

พระเชษฐาภคินี (ช้อย จานทศตมหาเถร) อธิบดี
สงฆ์วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ องค์ที่ ๑๕ ได้ค้นพบพระราชปรารภนี้
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๐ จึงได้ประชุมพระเถรานุเถระคณะสงฆ์มหานิกาย เมื่อ
วันที่ ๙ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๐ และมีมติเป็นเอกฉันท์สนองพระราช
ปรารภ ให้เปิดการศึกษาของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อสนองพระ
ราชปรารภตามพระบรมราชโองการ ของสมเด็จพระปิยมหาราชเจ้าพระองค์
นั้น นับว่าเป็นผลงานขององค์ปฐมสถานายกที่มุ่งพัฒนาสถาบันการศึกษา
ระดับสูงแห่งนี้ ให้เจริญก้าวหน้ามาจนถึงปัจจุบันนี้

ในฐานะอธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ และสถานายกมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ขออนุโมทนาสาธุการใน
กุศลเจตนาของคณะกรรมการจัดงาน พระเถรานุเถระและท่านสาธุชนทุก
ท่านที่ได้พร้อมเพรียงกันจัดงานบูชาสักการะเชิดเกียรติคุณในสุตีกาล ครบ
๑๐๐ ปี ของพระเชษฐาภคินี ด้วยสำนึกในกตัญญูตาธรรมเป็นอย่างสูง
พร้อมทั้งได้ร่วมกันสนองพระราชศรัทธาปรารภ ของสมเด็จพระบรมพิตร
พระราชสมภารเจ้า รัชกาลที่ ๕ ที่พระองค์ได้ทรงมุ่งยกย่องเชิดชูพระ
พุทธศาสนาไว้ในที่สูงยิ่ง ๆ ขอให้ทุกท่านผู้เปี่ยมด้วยน้ำใจ จงพัฒนาสภาพ
ในชีวิตและหน้าที่การงานโดยยิ่ง ๆ

ดร. วิมลธำมณี

(พระสุเมธาธิบดี)

อธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์
สถานายกมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กำหนดการ

งานฉลองศุภกาสครบ ๑๐๐ ปี พระพิมลธรรม (ช้อย จานทุกต-
มหาเถร) อธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ องค์ที่ ๑๕ สังฆมนตรี
ว่าการองค์การปกครอง ปฐมสถานายกมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระ
บรมราชูปถัมภ์ ระหว่างวันที่ ๑๐-๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๔ ณ ลานอโศก
วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ท่าพระจันทร์ กรุงเทพมหานคร
วันอาทิตย์ที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๓๔ ตรงกับวันขึ้น ๔ ค่ำ เดือน
๑๒ ปีมะแม

เวลา ๑๓.๐๐ น. พิธีเปิดงาน สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เสด็จเป็น
องค์ประธาน

เป็นกนิษฐการ ณ บริเวณอาคารมหาจุฬาลง-
กรณราชวิทยาลัย

เวลา ๑๔.๐๐ น. ปาฐกถาเรื่อง ชีวิตและผลงานของพระพิมลธรรม
(ช้อย จานทุกตมหาเถร)

โดย : นายธนิต อยู่โพธิ์

เวลา ๑๕.๐๐ น. อภิปรายเรื่อง พระพุทธศาสนาคัมภีร์ครองของรัฐ

โดย : พระราชธรรมนิเทศ

นายจำนงค์ ทองประเสริฐ

นายสังเวียน ภูระหงษ์

นางเย็นจิตร ระพีพัฒน์ ณ ออยุธยา

พระเมธีธรรมมาภรณ์ คำนินรายการ

เวลา ๑๗.๓๐ น. พระเถรานุเถระ พระนิสิต พระภิกษุสามเณร
 วัดมหาธาตุ เจริญพระพุทธมนต์ เจริญสมาธิ-
 ภาวนา ณ พระอุโบสถวัดมหาธาตุ

วันจันทร์ที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๔ ตรงกับวันขึ้น ๕ ค่ำ เดือน
 ๑๒ ปีมะแม

เวลา ๑๐.๐๐ น. มีพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์
 โดย : สมเด็จพระพุทธมหาราชย์ วัดสระเกษ

เวลา ๑๐.๓๐ น. พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ๑๖ รูป เจริญพระ-
 พุทธมนต์

เวลา ๑๑.๐๐ น. ถวายภัตตาหารเพลพระภิกษุสามเณร ประมาณ
 ๑,๕๐๐ รูป

เวลา ๑๒.๐๐ น. พระสงฆ์เถระ ๕๘ สวดทักษิณานุประทาน

เวลา ๑๓.๐๐ น. ปาฐกถาเรื่อง การปฏิบัติศาสนกิจของพระพินล-
 ธรรม (ช้อย จานทตฺตมหาเถร)

โดย : พระพุทธวรญาณ เจ้าคณะจังหวัดลพบุรี

เวลา ๑๔.๐๐ น. อภิปรายเรื่อง คณะสงฆ์กับการขยายการศึกษา
 ภาคบังคับของรัฐ

เวลา ๑๗.๓๐ น. พระเถรานุเถระ, พระนิสิต, พระภิกษุสามเณร
 วัดมหาธาตุ เจริญพระพุทธมนต์ เจริญสมาธิ-
 ภาวนา ณ พระอุโบสถวัดมหาธาตุ

โดย : พระเทพปริยัติโมลี

รศ. เสฐียรพงษ์ วรรณปก

รศ.ดร. ลลิตา ฤกษ์สำราญ

นายมานพ พลไพรินทร์

ร.ท. บรรจบ บรรณรุจิ

ดำเนินรายการ

วันพุธที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๓๕

ซึ่งเป็นวันคล้ายวันมรณภาพของ พระพิมลธรรม (ซ้อย จานทรตมहाเถร) คณะกรรมการจัดงาน จะได้จัดงานบำเพ็ญกุศลอุทิศถวายให้ท่าน ส่วน กำหนดการในวันงานดังกล่าว จะได้ประชาสัมพันธ์ให้ทราบโดยทั่วกันใน โอกาสต่อไป

เนื่องในโอกาส ครบ ๑๐๐ ปี พระพิมลธรรม (ซ้อย จานทรตมहाเถร) มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ และคณะกรรมการศึกษานุศิษย์ จะได้จัดกิจกรรมเพื่อเป็นการฉลองตลอดทั้งปี ตาม วาระและโอกาสที่เหมาะสมต่อไป.

ประวัติสังเขป

พระพิมลธรรม

(ช้อย จานทตุมหาเถร ป. ๖)

อธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ องค์ที่ ๑๕

องค์ปฐมสภานายกมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชาติภูมิ

พระพิมลธรรม (จานทตุมหาเถร) นามเดิมว่า ช้อย ฉายา จานทตุมหาเถร เป็นบุตรของ นายบุญธรรม นางพวง ฝอยทอง เกิดที่บ้านใหม่ทางกระเบน หมู่ที่ ๕ ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมืองกรุงเก่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ณ วันพุธที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๓๔ เวลา ๐๗.๐๕ น. ตรงกับขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๑๒ ปีเถาะ ตรีศก จุลศักราช ๑๒๕๓ มีพี่น้องร่วมมารดาบิดาเดียวกัน ๑๓ คน คือ :-

๑. พระพิมลธรรม (ช้อย จานทตุมหาเถร)	๒. นายจำปี ฝอยทอง
๓. น.ส.เหรียญ ฝอยทอง	๔. นายเอี่ยม อิมอาหารทอง
๕. นายอ่ำ ฝอยทอง	๖. พระพุทธนิรมิต (อิม ภททนิรมิต ป. ๖) เจ้าคณะจังหวัดชัยนาท
๗. นายอุ่ม ฝอยทอง	

๘. นางส้ม
๑๐. นายเพิ่ม ฝอยทอง
๑๒. นางเพ็ญ รังคะกะสิน
๙. นางน้ำ สาร
๑๑. นางพร้อม มีสมโส
๑๓. นางพริ้ง

การศึกษา

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๒ มีอายุได้ ๙ ปี เริ่มเรียนอักษรสมัยในสำนักพระอาจารย์น้อยวัดจันทรประเทศ ซึ่งเป็นวัดประจำหมู่บ้าน เรียนหนังสือไทยพออ่านออกเขียนได้ ครั้น พ.ศ. ๒๔๔๔ อายุ ๑๑ ปี ได้ย้ายจากวัดจันทรประเทศ มาอยู่วัดมหาธาตุ จังหวัดพระนคร ในความปกครองของพระมหาหุ่น ป. ๕ ซึ่งเป็นลูกผู้พี่ ได้ศึกษาภาษาบาลีและธรรมวินัยในมหาธาตุวิทยาลัยตั้งแต่นั้นมา ท่านเป็นผู้มีความสังเกตและความจำเป็นพิเศษ เรียนอะไรรู้อะไรไว้วรรู้ได้เร็ว แสดงให้อาจารย์และผู้ปกครองเห็นแว้วมาแต่ต้นแล้ว

พ.ศ. ๒๔๔๗ อายุ ๑๔ ปี ได้บรรพชาเป็นสามเณร สมเด็จพระวันรัต (ทิต) เป็นพระอุปัชฌายะ และในปีนั้น พระมหาหุ่น ผู้ปกครอง อาพาธหนัก ต้องกลับไปรักษาตัวยังภูมิลำเนาเดิม ก่อนท่านไปได้นำไปฝากไว้กับสมเด็จพระวันรัต (เขมจารี) ครั้ยังเป็นพระมหาเขมเขมจารี

พ.ศ. ๒๔๕๐ อายุ ๑๗ ปี ได้เข้าแปลพระปริยัติธรรมในสนามหลวง วัดพระศรีรัตนศาสดาราม แปลได้เป็นเปรียญ ๓ ประโยค

พ.ศ. ๒๔๕๑ อายุ ๑๘ ปี แปลพระปริยัติธรรมได้เป็นเปรียญ ๔ ประโยค

พ.ศ. ๒๔๕๒ อายุ ๑๙ ปี แปลพระปริยัติธรรมได้เป็นเปรียญ ๕ ประโยค

พ.ศ. ๒๔๕๓ อายุ ๒๐ ปี ได้เข้าแปลพระปริยัติธรรม แต่ไม่ได้ประโยค ๖ ได้เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมในมหาธาตุวิทยาลัย เริ่มแต่ปีนี้

พ.ศ. ๒๔๕๕ อายุ ๒๑ ปี ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ณ พัทธสีมา วัดมหาธาตุ พระนคร ณ วันพุธที่ ๓๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๕ สมเด็จพระวันรัต (ทิต) เป็นพระอุปัชฌายะสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เขม) วัดพระเชตุพน แต่ยังเป็นพระธรรมเจดีย์ อยู่วัดมหาธาตุ กับ สมเด็จพระวันรัต (เขมจารี) แต่ยังเป็นพระศรีวิสุทธิวงศ์ เป็นคฤกรรมาจาจารย์ สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์ ในปีนี้เข้าแปลพระปริยัติธรรมได้เป็นเปรียญ ๖ ประโยค

สมัยนั้นการศึกษาพระปริยัติธรรม สนามหลวงเปิดให้สอบเพียง ๖ ประโยคเท่านั้น เพราะเป็นเวลาที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส กำลังทรงจัดการปรับปรุงการศึกษาของคณะสงฆ์ จะเปลี่ยนจากวิธีเดิมมาเป็นวิธีใหม่ ทรงปรารภน่าจะให้การศึกษอบรมแก่ผู้ที่จะสอบเป็นเปรียญเอกให้มีความรู้กว้างขวางรอบคอบควรแก้วิฤฐานะจริง ๆ จึงงดการสอบเฉพาะประโยคเปรียญเอกไว้ชั่วคราว ยังมีทันที่จะได้ประกาศใช้หลักสูตรเปรียญเอกใหม่ ก็เสด็จสิ้นพระชนม์เสียก่อน ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ คณะสงฆ์จึงได้เปิดสนามหลวงสอบประโยคเปรียญเอกต่อมาจนบัดนี้ โดยประกาศใช้หลักสูตรตามแนวที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้าทรงดำริไว้

เมื่อเสร็จการศึกษาแล้ว ก็ได้เป็นครูสอนบาลีในมหาธาตุวิทยาลัย ต่อมา แต่เพราะความเป็นผู้สนใจในการศึกษา ท่านจึงศึกษาอักษรสิงหพ

อักษรพม่า อักษรมอญ และอักษรโรมัน เพื่อค้นคว้าคัมภีร์บาลีเทียบเคียงกับคัมภีร์ที่ใช้อยู่ในเมืองไทยเรา และศึกษาภาษาอังกฤษ มีความรู้เขียนได้ อ่านได้ สามารถพูดกับชาวต่างประเทศที่มาพบปะสนทนากันได้ ได้อาศัยตำราภาษาอังกฤษ สำหรับค้นคว้าเรื่องราวที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ศึกษาภาษาสันสกฤต พอมีความรู้เก่าของภาษาอื่นอันเป็นอุปกรณ์แก่ภาษาไทย ได้ศึกษาภาษาไทยเป็นพิเศษ มีความรู้ภาษาถิ่นภาคอีสาน และภาคพายัพพร้อมทั้งรู้หนังสือของภาคนี้ด้วย จนปรากฏว่าเป็นผู้มีความรู้ภาษาไทยดีรูปหนึ่ง

สมัยเมื่อสมเด็จพระมหาสมณะทรงอบรมพระนวกะ และโปรดให้พระต่างวัดเข้าร่วมรับการอบรม ท่านยังเป็นพระเปรียญรุ่นหนุ่มก็ได้รับการอบรมด้วยเป็นประจำ ในขณะที่ฟังพระโอวาทนั้น ท่านได้บันทึกพระโอวาทโดยวิธีเขียนตามได้ทันทีหมด สมเด็จพระมหาสมณเจ้าทรงทราบภายหลังทรงชมเชยว่า “ท่านเลืกนี้เก่งมาก” ภายหลังก็ทรงพระเมตตาทรงสรรเสริญว่า “ถล่องแคล่วดี”

พ.ศ. ๒๔๖๐ อายุ ๒๗ ปี ทรงพระกรุณาโปรดให้เป็นกรรมการสนามหลวง และได้พระราชทานพัชฌัยประจำตำแหน่งกรรมการ เป็นพัดหน้านางพื้นแพรเหลือง ประทับคั่นเล่มคัมภีร์เป็นพิเศษ เพียง ๔ รูปเท่านั้น และต่อมาพัตชนิคนักก็ได้พระราชทานไคร่อีกเลยจนกระทั่งบัดนี้

สอนและจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม

เมื่อท่านเจ้าคุณสมเด็จพระวันรัต (เขมจารี) ได้ปฏิรูปการศึกษาปริยัติธรรมในสำนักวัดมหาธาตุ ก็ได้ท่านเจ้าคุณเป็นผู้ช่วยเหลือควบคุมและดำเนินกิจการ ท่านเจ้าคุณได้เป็นครูสอนมาด้วยตนเองตั้งแต่ครั้งยัง

เป็นสามเณรเปรียญเป็นลำดับมา สอนทั้งที่กุฏิและที่โรงเรียนเป็นประจำ เมื่อทางการคณะสงฆ์จัดตั้งหลักสูตรของคณาจารย์และเปิดสอบของคณาจารย์ สนามหลวงชน วัคิมหาธาตุได้รับพระอนุญาตจากสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ให้ตั้งเป็นสำนักใหญ่ด้วยสำนักหนึ่ง ให้มีวัค ชนสำนักเรียนนี้หลายวัค เช่น วัคิมหรรณ วัคชนะสงครามและวัคใน แขวงบางกอกน้อย แขวงเหนือ จังหวัดธนบุรี เป็นต้น ท่านเจ้าคุณได้เป็น กำลังของสมเด็จพระวันรัต (เขมจารี) จัดตั้งสำนักเรียนได้สมพระประสงค์ ได้ช่วยสอน และวางระเบียบแบบแผนต่างๆ ให้สอดคล้องกับการจัดรูป การศึกษาใหม่ เช่น การรับนักเรียน การจำหน่าย การอบรม และ ฝึกหัดครูสำหรับช่วยสอน เมื่อคราวสนามหลวงเปิดสอบประโยคคณาจารย์ ชั้นตรี-โท-เอกขึ้น ท่านเจ้าคุณก็ต้องสอนให้เป็นตัวอย่างและอบรมครู สำหรับทำการสอนต่อไป เมื่อสนามหลวงเปลี่ยนหลักสูตรประโยค ๕ ใช้ ศติยสามนต์และต่อมาเพิ่มกัฏฐาภิธานเป็นหลักสูตรประโยค ๖ ท่านเจ้าคุณ ก็ต้องสอนเองและอบรมครูที่จะสอนต่อไป เมื่อสนามหลวงได้เพิ่มวิชาภาษาอังกฤษท่านก็เป็นธุระจัดการสอน และหาครูมาสอน และแนะทางให้ครู ทำเนน

ในตำแหน่งธุการ ท่านเจ้าคุณก็เป็นกำลังสนับสนุน ควบคุมกิจการ นั้นๆ ให้เป็นไปตามความมุ่งหมายด้วย เช่นวางกฎและระเบียบสำหรับ นักเรียนและครู ควบคุมการทำทะเบียน บัญชีนักเรียน สมุคบันทึกรายงาน สมุคลายเซ็นลงเวลาของครู วางระเบียบ การเข้าการออกของนักเรียน การเข้าการออกและการโยกย้ายครู ทำเนนการอบรมครูเป็นพิเศษเป็น

คราว ๆ และตั้งครูสภานขึ้นเพื่อเป็นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาของมหาวิทยาลัย แต่เมื่อได้เปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. ๒๔๗๕ และมีสภาของบ้านเมืองขึ้นแล้ว นายกมมหาธาตุวิทยาลัย จึงส่งให้เด็กครูสภานเสีย ด้วยเกรงจะเป็นเหตุให้เป็นทีระแวงสงสัยไปต่าง ๆ และเมื่อทางหัวเมืองต่าง ๆ ขอครูจากสำนักเพื่อไปสอนตามจังหวัดนั้น ๆ มากขึ้น ทางมหาวิทยาลัยก็ต้องดำเนินการอบรมเป็นพิเศษ กิจเหล่านี้ท่านเจ้าคุณเป็นผู้ดำเนินการโดยตลอด

เมื่อสมเด็จพระวันรัต (เขมจารี) ล่วงลับไปแล้ว ท่านก็ได้ดำรงตำแหน่งนายกมมหาธาตุวิทยาลัยสืบแทน

อนึ่ง โดยกระแสพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่จะทรงบำรุงการศึกษาของพระสงฆ์ฝ่ายมหานิกายให้เจริญทันเวลา จึงทรงพระกรุณาโปรดให้เริ่มการก่อสร้างถาวรวัตถุขึ้นในวัดมหาธาตุ เพื่อทรงพระราชอุทิศเป็นสังฆิกเสนาสนสำหรับมหาวิทยาลัย อันเป็นสถานศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงของพระสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย และโปรดพระราชทานเปลี่ยนนามใหม่ว่า “มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย” เพื่อให้เป็นอนุสรณ์เฉลิมพระเกียรติของพระองค์ อธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุทุก ๆ องค์ ทั้งแก่นันมาก็ได้สนองพระราชปณิธาน จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมให้เจริญขึ้นเป็นลำดับมา

ครั้นมาถึงสมัยท่านเจ้าคุณพระพิมลธรรม (ฐานทัตถ) เป็นอธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุนี้ ท่านเห็นว่าถึงเวลาแล้วที่ราชวิทยาลัยในพระบรมราชูป-

ถัมนั้น สมควรจะขยายการศึกษาพระปริยัติธรรมและวิชาชั้นสูงของคณะ
สงฆ์เพิ่มขึ้นในราชวิทยาลัย^๕ เพื่อให้สมพระราชประสงค์ที่ทรงตั้งพระราช
ปณิธานไว้^๖ นั้น จึงได้จัดการขยายการศึกษาในมหาธาตุวิทยาลัยให้สูงขึ้นถึง
ชั้นมหาวิทยาลัย โดยอาศัยนามสถานที่ศึกษาที่ได้พระราชทานไว้แต่เดิมนั้น
ว่า มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย ได้วางระเบียบและหลักสูตร อนุโลม
ตามหลักการศึกษาสากล ประกาศใช้ระเบียบนี้ตั้งแต่วันที่ ๙ มกราคม
พุทธศักราช ๒๔๙๐ และเปิดทำการสอนตั้งแต่วันที่ ๑๘ กรกฎาคม ใน
พ.ศ. เดียวกัน ท่านเจ้าคุณได้ดำรงตำแหน่งสภานายกของมหาจุฬาลงกรณ์
ราชวิทยาลัยเป็นองค์แรก ได้ควบคุมกิจการของราชวิทยาลัยนี้ด้วยตนเอง
ทุ่มเทกำลังกายและกำลังความคิดพร้อมทั้งจับจี้จยสมณบริหาร เพื่อประ-
โยชน์แก่ราชวิทยาลัยจนตลอดชีวิตของท่าน เช่น ในคราวที่ท่านมีอายุ
ครบ ๕๖ ปี วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ ได้บำเพ็ญกุศลฉลองอายุ
เช่นเคยบำเพ็ญมาทุกปี แต่ศกนี้ คณะศิษยานุศิษย์ได้จัดการรณรงค์ให้ท่าน
มีผู้ศรัทธาบริจาคทรัพย์คนละเล็กคนละน้อยอุทิศถวายท่านเพื่อสำหรับเป็นกำลัง
ในการบริหารพระศาสนา ได้เงินประมาณหมื่นบาทเศษ ท่านได้อุทิศ
กับปิยภักดิ์ส่วนนี้ทั้งหมดให้เป็นทุนของมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

เพื่อความเข้าใจในผลงานของท่านอย่างแจ่มแจ้ง ท่านจะทราบราย
ละเอียดได้จาก “ประกาศพระราชปรารภ ในการก่อพระฤกษ์สังฆเสนาสน์
ราชวิทยาลัย” ดังต่อไปนี้

มหาวิทยาลัย ประเวทย์

มหาวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ มหาวิทยาลัย
สงฆ์แห่งคณะสงฆ์ไทย เป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูงของคณะสงฆ์ซึ่งสมเด็จพระ
บรมปิตรพระราชสมภารเจ้า พระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณพระจุลจอม-
เกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสถาปนาขึ้นเมื่อ ร.ศ. ๑๐๘ (พ.ศ. ๒๔๓๒) มีชื่อ
เดิมว่า “มหาธาตุวิทยาลัย” และมีพระบรมราชโองการเปลี่ยนนามใหม่ว่า
“มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรญาณ” เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ร.ศ. ๑๑๕ (พ.ศ.
๒๔๓๙) โดยมีพระราชประสงค์จะให้เป็นอนุสรณ์เฉลิมพระเกียรติของพระ
องค์สืบต่อไป ทั้งความปรากฏในประกาศพระราชปรารภในการก่อพระ-
ฤกษ์สงฆ์เสนาสน์ราชวิทยาลัย ดังต่อไปนี้

ประกาศพระราชปรารภ ในการก่อพระฤกษ์สงฆ์เสนาสน์ราชวิทยาลัย

ศุภมัตถุพระพุทธศาสนา เป็นอภิศักดิ์สิทธิ์แล้ว ๒๔๓๙ พรรษา
ปัตยุบันกาลจันทรคตินิยม จุลศักราช ๑๒๕๘ วาระสังวัตรระกัทรบมาส
ชุชนปักข สัตตมิกิตี รวิวาร สุริยคติกาล รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๕
กันยายนมาส เตรสมะมาสาหะคุณพิเศษ ปริเฉทกาลกำหนด

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพยมหามงกุฏ บวรยศรัตนราชวรวงษ์ วรุตมพงษ์บริพัตร วรชัตติยราชนิกรโศภน จาตุรนต์บรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ อภิไธยชาติสังสุทธเคราะห์ จักรกรีบรมนารถ มหามงกุฏราชวรังกูร สุจริตมุลสุสาธิต อรรคอกฤษฐไพบุลย์ บุรพาคุณย์กฤษฏาภินิหารสุภาธิการรังสฤษดิ์ รัษฎนัลกษณวิจิตรโสภากย-สรรรพงค์ มหาชนโนตมางคประนต บาทบงกชยุคลประสิทธิสรพศุภผล อุดม บรมสุขุมาล ทิพยเทพาวตาสไพศาลเกียรติคุณอดุลยพิเศษ สรรพเทเวศรานุรักษ์ วิสิฐศักดิ์สมญา พิณิตประชานารถ เปรมกระมลชัตติยราช ประยูรมุลมุขมาตยาภิรมย์ อุดมเดชาธิการบริบูรณ์คุณसार สยามาทินกร-วรุตเมกราชคิลก มหาปรีวารนายกองนันทมหันตวรฤทธิเดช สรรพพิเศษ ศิรินิธร อนนักษนนิกรสโมสรสมมตประสิทธิวรยศมโหดม บรมราชสมบัติ นพพลเสวตรฉัตรฉัตรศิริรัตโนปลักษณ์มหา บรมราชาภิเศกภิสติ สรรพทศทิศวิชัยไสยสกลมโหดมวิกรมมหาสวามินทร์ มเหศวรมหินทรมหา-รามาริราชวโรคม บรมนารถชาติอาชาวไศรย พุทธาทิไตรรัตนสรณารักษ์ อุดุลยศักดิ์อรรคนเรศราชิบัติ เมตตากกรุณาสถิตลหุไทย อโนปโมยบุญการ สกลไพศาลมหารัษฎาธิบดินทร์ ปรมินทรธรรมิกมหาราชาริราช บรม-นารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทรงพระราชดำริว่า จำเดิมแต่ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ บรม-ราชาภิเศกแล้วมาได้ทรงทะนุบำรุงพระบรมพุทธานุสาสนาให้ถาวรรุ่งเรืองเจริญขึ้นโดยลำดับ แต่พระสัทธรรมในพระบรมพุทธานุสาสนานี้ย่อมมีเหตุปัจจัยอาศัยกันและกัน เมื่อพระปริยัติสัทธรรมเจริญแพร่หลายอยู่ พระปฏิบัติ

สัทธรรมจึงจะเจริญไพบูลย์ได้ เมื่อพระปฏิบัติสัทธรรมไพบูลย์อยู่ พระปฏิเวธ
 สัทธรรมจึงจะสมบูรณ์ได้ พระปฏิบัติสัทธรรมย่อมเป็นรากเหง้าแก่มูลแห่ง
 พระศาสนา ฯ จะดำรงอยู่แลเจริญขึ้นก็ด้วยพระปฏิบัติสัทธรรม การที่จะ
 บำรุงพระปฏิบัติสัทธรรม อันเป็นรากเหง้าของพระพุทธศาสนา ให้ไพศาล
 บริบูรณ์ยิ่งขึ้น ก็ย่อมอาศัยการบำรุงให้มีผู้เล่าเรียน แลที่เล่าเรียนให้
 สะดวกยิ่งขึ้น การเล่าเรียนพระปฏิบัติสัทธรรม ที่เป็นไปอยู่ในเวลานั้น ก็
 ได้โปรดเกล้า ฯ ให้จัดการบำรุงทั่วไปทุกพระอาราม แต่ยังหาเป็นอันนับ
 ว่าบริบูรณ์แท้ไม่ เพราะเป็นแต่สถานที่เล่าเรียนในชั้นต้น จึงทรงพระกรุณา
 โปรดเกล้า ฯ ให้ตั้งวิทยาลัยที่เล่าเรียนพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงขึ้น ๒
 สถาน ฯ หนึ่ง เป็นที่เล่าเรียนของพระสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติกนิกาย ได้ตั้งไว้
 ที่วัดบวรนิเวศวรวิหาร พระอารามหลวง พระราชทานนามว่า มหา-
 มกุฏราชวิทยาลัย เป็นที่เฉลิมพระเกียรติยศ สมเด็จพระบรมชนกนาถ
 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อีกสถานหนึ่งเป็นที่เล่าเรียนของ
 พระสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย ได้ตั้งไว้ที่วัดมหาธาตุราชวรมหาวิหาร พระอาราม
 หลวงนั้นนามว่า “มหาธาตุวิทยาลัย” ได้เปิดการเล่าเรียนแต่วันที่ ๘
 พฤศจิกายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๐๘ สืบมา แต่สงฆ์ภิกษุสงฆ์สำหรับ
 มหาธาตุวิทยาลัยนั้น ยังไม่เป็นที่สมควรแก่การเล่าเรียนในสมัยที่การเล่า
 เรียนเจริญขึ้นสืบมา จึงทรงพระราชดำริที่จะทรงสร้างสงฆ์ภิกษุสงฆ์
 สำหรับมหาธาตุวิทยาลัยขึ้นใหม่ ให้เป็นสถานอันสมควรแก่การเล่าเรียน
 การนี้ยังอยู่ในระหว่างพระบรมราชดำริ ยังหาทันตลอดไม่พอประจวบเวลา
 ที่สมเด็จพระบรมโสมสาธราชเจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศสยามมกุฎราชกุมาร ซึ่งมี

พระราชประสูติกาล ณ วันพฤหัสบดี เดือนเจ็ด แรมสิบสองค่ำ ปีมะ
 สัมฤทธิศก จุลศักราช ๑๒๔๐ ตรงกับวันที่ ๒๗ มิถุนายน รัชโกสินทร์
 ศก ๙๗ เสด็จสวรรคตล่วงไปในวันที่ ๔ มกราคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๓
 ตรงกับวันศุกร์ เดือนนี้ ขึ้นเก้าค่ำปีมะเมีย จศก จุลศักราช ๑๒๕๖

จึงทรงพระราชดำริห์ว่า โดยราชประเพณีที่มาแต่ก่อน เมื่อพระ
 บรมวงษ์ที่ได้ดำรงพระเกียรติยศชั้นสูงสวรรคต ก็ได้เคยทรงพระกรุณา
 โปรดเกล้า ฯ ให้ทำพระเมรุมาศขนาดใหญ่ตามพระเกียรติยศ
 ณ ท้องสนามหลวง เพื่อเชิญพระศพไปประดิษฐานพระราชทานเพลิง
 ณ พระเมรุมาศนั้น ก็การทำพระเมรุมาศขนาดใหญ่เช่นเคยมานั้น เป็น
 เป็นการเปลืองพระราชทรัพย์ไปในสิ่งซึ่งมิได้ถาวร แลมิได้เป็นประโยชน์
 สืบเนื่องไปนาน เป็นการลำบากแก่คนเป็นอันมาก แลได้ประโยชน์ชั่ว
 สมัยหนึ่ง แล้วก็อันตรธานไป ครั้นนี้สมัยที่จะต้องทำการพระเมรุมาศ
 ขนาดใหญ่นั้นขึ้น ควรจะน้อมการทำพระเมรุมาศนั้น มารวมลงในการ
 พระราชกุศล ส่วนศาสนูปถัมภกกิจวิทยาทานวิหารทาน การก่อสร้างสงฆ์
 เสนาสน์สำหรับมหาธาตุวิทยาลัยนี้ให้พระราชกุศลบุญราศีส่วนทักษิณาทาน
 เนื่องในถาวรวัตถุสถาน แลเป็นที่ตั้งแห่งสาสนธรรมสัมมาปฏิบัติแห่ง
 พุทธบริษัทสัปปริสชนสำเร็จประโยชน์อิฏฐวิบูลผล สืบเนื่องไปตลอดกาลนาน
 แลจะได้เป็นเหตุให้ถว้นการทำพระเมรุมาศขนาดใหญ่ อันเป็นเครื่อง
 เปลืองประโยชน์เปล่าถึงพรรณนามาแล้วนั้น

จึงมีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้า ฯ ดำรัสสั่ง ให้พระเจ้า
 น้อยยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนนริศรานุวัดติวงศ์เป็นผู้บัญชาการให้เจ้าพนักงาน
 ทำการก่อสร้าง วิทยาลัยยอศปรางค์ ๓ ยอด ล้วนแล้วด้วยถาวรภณัตอัน

มีกำหนดส่วนยาว แต่ทิศเหนือมาทิศใต้ ๘๘ วา ส่วนกว้างในทิศเหนือ
แต่ทิศใต้ในส่วนละ ๘ วา ๓ คอก ส่วนกลางตั้งแต่ทิศตะวันตกมาทิศ
ตะวันออก ๒๕ วา ส่วนกว้างในมุขใหญ่ ๑๑ วา ส่วนสูงในร่วมมุขยอก
ใหญ่นั้น ๒๒ วา ในร่วมยอกน้อยทั้ง ๒ แห่งละ ๑๖ วา ด้วยพระราช
ทรัพย์ ๕,๔๐๐ ชั่ง เพื่อได้เป็นที่เชิญพระบรมศพสมเด็จพระบรมโอรสา-
ธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมารมาประดิษฐาน บำเพ็ญ
พระราชกุศลทักษิณาทานมีการมหรหรรมาแล้ว จะได้เชิญพระบรมศพไป
ประดิษฐาน ณ พระเมรุมาศ ขนาดน้อย ณ ท้องสนามหลวง พระราช-
ทานเพลิง เมื่อการบำเพ็ญพระราชกุศล ส่วนนั้นเสร็จแล้ว จะได้ทรง
พระราชอุทิศถวายถาวรวัตถุนี้ เป็นสิ่งมิกเสนาสน์สำหรับมหาวิทยาลัย
เพื่อเป็นที่เล่าเรียนพระปริยัติสัทธรรมและวิชาชั้นสูงสืบไปภายหน้า พระ-
ราชทานเปลี่ยนนามใหม่ว่า “มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” เพื่อให้เป็นที่
เฉลิมพระเกียรติยศสืบไป

พระเจ้าอนงยาเธอเจ้าฟ้ากรมขุนนริศรานุวัดติวงศ์ ได้ทรงบัญชา
การให้เจ้าพนักงานจับการก่อสร้าง จำเดิมแต่การรื้อชนปราบแล้ว ส่วนที่
ควรทำนั้น มาแต่วันที่ ๒๔ เมษายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๔ บัณฑิต
การท่า
รากสิ่งมิกเสนาสน์ราชวิทยาลัยนี้ แล้วสำเร็จควรจะวางศิลาฤกษ์ได้ จึงทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บรรจุกำประกาศแสดง พระราชดำริห่อนั้น แล
แผนที่รูปถ่ายตัวอย่างสิ่งมิกเสนาสน์นั้น กับทั้งหนังสือพิมพ์ราชกิจจานุเบกษา
อันเป็นหนังสือพิมพ์ราชการในสมัยนี้ เลือกคัดแต่ฉบับที่สมควร แลเหรียญ
ที่ฤกในการพระราชพิธีต่าง ๆ ทั้งทองเงินและเบี้ยทองแดงซึ่งใช้อยู่ใน
ในปัจจุบันนี้ ลงในหีบศิลาพระฤกษ์แล้ว โปรดเกล้าฯ ให้มีมนต์พระสงฆ์

๑๐ รูป มาเจริญพระพุทธมนต์ ในที่นี้ ณ เวลาเย็น วันที่ ๑๒ กันยายน
รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๕ รุ่งขึ้น เวลาเช้าวันที่ ๑๓ กันยายน พระสงฆ์
ได้รับพระราชทานฉนั้น เวลาบ่ายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพร้อมด้วย
พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าทูลลอองธุลีพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อย โดยเสด็จพระ-
ราชดำเนินมา ณ ที่ประชุมนี้ ครั้นถึงกำหนดศุภมยามงคลฤกษ์ ทรงวาง
ศิลาพระฤกษ์เลอิฐปิดทอง ปิดเงิน ปิดนาก ซึ่งเป็นอิฐฤกษ์ลง ณ ที่อัน
จะได้ก่อสร้างสังฆเสนาสน์ราชวิทยาลัยนี้เป็นประถม โดยนิมแห่งโบราณ
ราชประเพณีแล้ว นายช่างได้ทำการต่อไปให้สำเร็จโดยพระบรมราชประสงค์
ขอผลแห่งพระบรมราชประสงค์ซึ่งจะทรงบำรุงพระพุทธศาสนาให้
สถิตยสถาพร และให้วิทยาการแพร่หลาย อันเป็นทางมาแห่งประโยชน์
ความสุขของมหาชนทั่วไปนี้ จงสำเร็จโดยพระบรมราชประสงค์ จงทุก
ประการเทอญ

(คัดมาจากราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๓ แผ่นที่ ๒๕ วันที่ ๒๐
กันยายน ร.ศ. ๑๔๕ หน้า ๒๖๕-๒๖๘)

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ม.จ.ร.) ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้
เริ่มการศึกษาในรูปมหาวิทยาลัยสงฆ์โดยสมบูรณ์ด้วยอาศัยมติของพระเถรา-
นุเถระแห่งคณะสงฆ์ไทย ประกาศ ณ วันที่ ๙ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๐ ตั้ง
เป็นมหาวิทยาลัยแห่งพระพุทธศาสนา มีพระพิมลธรรม (ช้อย ฐานทัตต
เถระ) เป็นปฐมสถานายก และได้เปิดดำเนินการศึกษาระดับปริญญาตั้งแต่
วันที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ เป็นต้นมา

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม ได้ออกคำสั่ง
มหาเถรสมาคมเรื่อง “การศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๑๒” ณ

วันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๑๒ และต่อมา ณ วันที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๕๑๒ ได้ออกคำสั่งมหาเถรสมาคมเรื่อง “สภาการศึกษาของคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๑๒” คำสั่งมหาเถรสมาคมทั้งสองฉบับนี้ ทำให้มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในฐานะสถาบันการศึกษาชั้นสูงของคณะสงฆ์ มีระบบการบริหารงานสัมพันธ์กับกิจการทั่วไปของคณะสงฆ์ไทยโดยสมบูรณ์และชัดเจน

ต่อมาปี พ.ศ. ๒๕๒๗ รัฐบาลได้มองเห็นความสำคัญของการศึกษาของคณะสงฆ์ จึงได้ดำเนินการเสนอร่างพระราชบัญญัติกำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จวิชาการพระพุทธศาสนาต่อสภาผู้แทนราษฎร เพื่อพิจารณาและตราออกใช้เป็นพระราชบัญญัติต่อไป ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาก็ได้ให้ความเห็นชอบและผ่านร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้โดยเอกฉันท์ ดังนั้น รัฐบาลจึงได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติกำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จวิชาการพระพุทธศาสนา พุทธศักราช ๒๕๒๗ เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๗ ผลจากการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ ทำให้ผู้สำเร็จการศึกษตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีสันามหลวงเปรียญธรรม เก้าประโยค และตามหลักสูตรของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง มีวิทยฐานะชั้นปริญญาตรีมีศักดิ์และสิทธิ์เช่นเดียวกับผู้ที่สำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยของรัฐทุกประการ

ปัจจุบัน มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแบ่งการศึกษาระดับบาลี อุดมศึกษาออกเป็น ๔ คณะ คือ คณะพุทธศาสตร์ คณะครุศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ และคณะสังคมศาสตร์ การศึกษาในแต่ละคณะเน้นหนักในวิชาการด้านศาสนา ปรัชญา และวัฒนธรรมประเพณีเป็นหลัก ส่วนวิชา

การค้านั้นเป็นวิชาการลงไปที่มีมหาวิทยาลัยกำหนดให้ศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้วิชาการด้านศาสนา ฯลฯ ให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคมปัจจุบัน ซึ่งพระพุทธศาสนาที่แท้จริงสำเร็จการศึกษาจากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ก็ได้นำวิชาการต่างๆ ที่ได้ศึกษามา
นี้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จนก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศ-
ชาติและพระศาสนาโดยลำดับมาจนถึงปัจจุบันนี้

ตำแหน่งหน้าที่ในทางการศึกษา ท่านได้รับแต่งตั้งมอบหมายโดย
ลำดับดังนี้ : —

พ.ศ. ๒๔๕๓ เป็นครูบาลี

พ.ศ. ๒๔๕๔ เป็นครูนักธรรม

พ.ศ. ๒๔๖๐ เป็นกรรมการสนามหลวงทั้งบาลี และนักธรรม

พ.ศ. ๒๔๖๑ ได้รับพระราชทานพัสดุสำหรับเปรียญกรรมการ
เป็นพิเศษ

พ.ศ. ๒๔๖๓ เป็นรองเจ้าสำนักเรียนวัดมหาธาตุ

พ.ศ. ๒๔๗๒ เป็นผู้ช่วยผู้อำนวยการศึกษามณฑลนครสวรรค์

พ.ศ. ๒๔๗๔ เป็นผู้ช่วยผู้อำนวยการศึกษามณฑลนครสวรรค์

พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นผู้ช่วยผู้อำนวยการศึกษามณฑลอยุธยา

พ.ศ. ๒๔๗๘ เป็นรองแม่กองบาลีสนามหลวง

พ.ศ. ๒๔๘๖ เป็นนายกมหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๔๘๗ เป็นกรรมการสภาการศึกษาของคณะสงฆ์

พ.ศ. ๒๔๙๐ เป็นนายกสภามหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัยในพระ-
บรมราชูปถัมภ์

การปกครอง

เมื่อท่านเจ้าคุณสมเด็จพระวันรัต (เซมจารี) ได้รับหน้าที่บริหาร
คณะสงฆ์ส่วนใด ท่านเจ้าคุณก็ได้ช่วยการบริหารในส่วนนั้นตลอดมา เมื่อ
ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นที่พระศรีสมโพธิ ก็ได้เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาส
วัดมหาธาตุแต่นั้นมา เป็นเจ้าคณะหมวดบางชั้น แขวงเหนือ จังหวัดธนบุรี
เพียงพันตำแหน่งไปเมื่อเป็นพระธรรมไตรโลกาจารย์ เพราะมีงานมากขึ้น
ไม่ว่าท่านเจ้าคุณสมเด็จพระวันรัต (เซมจารี) จะได้รับตำแหน่งอะไร ท่าน
เจ้าคุณก็ต้องช่วยในตำแหน่งตลอดมาเป็นเรื่องแยกกันไม่ออก ดุจแขนซ้าย
ขวา ได้ร่วมคิดร่วมทำมาตลอดท่านเจ้าคุณสมเด็จพระศรีสมโพธิ ท่านเจ้าคุณ
ก็เป็นผู้ทำให้สำเร็จและได้ดำเนินไปตามความกตัญญู ตั้งต้นแต่เป็นเปรียญ
เป็นพระราชาคณะเป็นลำดับมา

ตำแหน่งทางคณะสงฆ์ ท่านได้รับแต่งตั้งโดยลำดับดังนี้

พ.ศ. ๒๔๖๓ เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ

พ.ศ. ๒๔๖๔ เป็นเจ้าคณะหมวดบางชั้น แขวงเหนือ จังหวัด
ธนบุรี

พ.ศ. ๒๔๗๒ เป็นรองเจ้าคณะมณฑลนครสวรรค์

พ.ศ. ๒๔๗๔ เป็นเจ้าคณะมณฑลนครสวรรค์

พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นรองเจ้าคณะมณฑลอยุธยา

พ.ศ. ๒๔๗๗ เป็นพระอุปัชฌายะ

- พ.ศ. ๒๔๗๘ เป็นอนุกรรมการแห่งมหาเถรสมาคม
 พ.ศ. ๒๔๗๘ เป็นกรรมการมหาเถรสมาคม
 พ.ศ. ๒๔๗๙ เป็นเจ้าคณะแขวงล่าง จังหวัดพระนคร
 พ.ศ. ๒๔๘๑ เป็นกรรมการคณะบัญชาการคณะสงฆ์แทนองค์
 สมเด็จพระสังฆราช
 พ.ศ. ๒๔๘๕ เป็นสมาชิกสังฆสภา
 พ.ศ. ๒๔๘๕ เป็นสภมณฑลช่วยว่าการองค์การสาธารณูปการ
 พ.ศ. ๒๔๘๖ เป็นเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ
 พ.ศ. ๒๔๘๖ เป็นเจ้าคณะตรวจการภาคกลาง ต่อมาเรียกว่าภาค ๑
 ก็ได้เป็นเจ้าคณะตรวจการภาค ๑
 พ.ศ. ๒๔๙๐ เป็นสภมณฑลช่วยว่าการองค์การปกครอง

ท่านเจ้าคุณเป็นผู้ที่มีความอุทิศตน และวิริยะในการปฏิบัติหน้าที่ซึ่ง
 ท่านได้รับมอบหมายอย่างยิ่ง ทั้งในด้านการศึกษาและการบริหาร คอยเอา
 ใจใส่บำรุงตรวจตราอย่างใกล้ชิด และแนะนำพร่ำสอนอยู่ตลอดเวลา ดังจะ
 เห็นได้เมื่อคราวรับตำแหน่งเป็นสภมณฑลช่วยว่าการองค์การปกครอง ก็ได้
 อุทิศสละออกตรวจตราทั่วอารามแทบทุกวัด ประชุมภิกษุสามเณรอบรม
 โดยทั่วถึง ปรากฏว่า เมื่อรับปกครองในเขตใดแล้ว เป็นต้องไปตรวจจน
 ตลอดเขตนั้น ทั้งต้นแถมณฑลนครสวรรค์ มณฑลอยุธยาและภาค ๑
 ท่านไปตรวจทุกอำเภอที่อยู่ในเขตปกครองไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย ใน
 คราวจะมรณภาพนั้น ก็ไปในราชการคณะสงฆ์ต้องตรากตรำไปในป่า กระบ

อากาศร้อนเย็น จึงทำให้เกิดอาพาธเมื่อกลับถึงวัดแล้วก็ถึงมรณภาพ การเลือกคนเข้ารับหน้าที่ก็ทำได้เหมาะ ๆ วางคนสม่ำเสมอ ในระหว่างผู้ใหญ่ก็เป็นเหตุให้ได้รับเมตตา ระหว่างผู้ที่เสมอกันก็ได้แสดงอาการขณลงระหว่างผู้น้อย ก็นิเคราะห์ปะเคราะห์ตามควร เป็นเหตุให้เกิดสามัคคีธรรม ชักนำหมู่คณะให้เจริญโดยลำดับ จักว่าท่านได้ปกครองคณะสงฆ์ในหน้าที่ได้ผลดี เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติบ้านเมืองเป็นอเนกประการ

การเผยแพร่

ตามธรรมเนียมของวัดเมื่อถึงวันธรรมสวนะ เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสที่จะต้องแสดงธรรม เมื่อท่านเจ้าคุณเป็นเจ้าอาวาส แล้วก็ได้ปฏิบัติหน้าที่สม่ำเสมอไม่ย่อหย่อน เว้นไว้แต่มีราชการหรืออาพาธ เทศนาของท่านเป็นที่จับใจของผู้ฟัง จักว่าเป็นธรรมกลึกซึ้งเยี่ยมรูปหนึ่ง สมเด็จพระสังฆราชเจ้า เคยทรงชมเชยเป็นพิเศษ ครั้นหนึ่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสดับธรรมทรงพอพระราชหฤทัย ได้พระราชทานไต่ราพระเป็นรางวัลพิเศษ รับสั่งว่าได้ฟังคราวใดที่ทุกคราว ธรรมเทศนาของท่านย่อมเป็นที่ประจักษ์แก่พุทธมามกะผู้ใคร่ธรรมอยู่แล้ว

การสาธารณูปการ

เมื่อสมเด็จเจ้าพระวันรัต (เซมจารี) จัดการปฏิสังขรณ์ ท่านเจ้าคุณก็ได้ช่วยการนี้ตลอดมา เมื่อสิ้นสมเด็จแล้ว ท่านเจ้าคุณก็ได้สนองงานอันนี้ คราวสงครามโลกครั้งที่ ๒ วัดมหาธาตุ ถูกภัยสงคราม เสนาสนะถาวรวัตถุ เช่นกุฏิ โรงเรียน พระอุโบสถ พระวิหารได้ถูกกระเทบ

กระเทือนจากผลการทิ้งระเบิดเสียหาย เงินสำหรับจะทำการปฏิสังขรณ์ของวัดไม่มีเพียงพอแก่จำนวน แม้จะได้บอกบุญแก่คนที่ได้เห็นก็ไม่เพียงพอที่จะทำการซ่อมแซมให้คงคืนดีได้เพราะถาวรวัตถุแต่ละอย่างล้วนใหญ่โต ท่านเจ้าคุณได้ขอพระบรมราชานุมัติจัดงานนมัสการพระบรมสารีริกธาตุ อันเป็นปูชนียวัตถุหลักของวัด ก็ได้รับพระบรมราชานุญาต โปรดให้งานนี้อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ ครั้งแรกสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงเปิดงาน ทางวัดก็นำเงินที่เหลือจากงานนี้ ซ่อมแซมสิ่งที่สลักหักพังให้คงคืนได้บ้างตามควรแก่จำนวนเงินที่ได้ และได้จัดงานนี้เป็นงานประจำปีของวัดตลอดมา ประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ได้เสด็จมาทรงทำพิธีเปิดงานแทนพระองค์ตลอดมาทุกปี จนถึง พ.ศ. ๒๔๙๑

อนึ่ง ท่านได้ชักชวนจัดตั้งทุนสำหรับบำรุงรักษาสถาปัตยกรรมไว้อีกส่วนหนึ่ง มีทุนอยู่เมื่อก่อนท่านถึงมรณภาพประมาณ ๓๐,๐๐๐ บาท

หน้าที่พิเศษ

ท่านเจ้าคุณได้เป็นผู้วางระเบียบการอบรมเด็กศิษย์วัด ทั้งที่เรียนปริยัติธรรม สามัญศึกษา วิสามัญศึกษา ให้มีระเบียบเป็นอันเดียวกันและได้ดำเนินการอบรมเอง และฝึกหัดให้คนอื่นช่วยอบรม ได้รับหน้าที่อบรมนักเรียนนายร้อยทหารบก ซึ่งมารับการอบรมจากวัดนี้ อบรมเด็กนักเรียนภาษาไทยของวัดนี้และต่างโรงเรียนที่ขอมา เป็นผู้อุปการะโรงเรียนภาษาไทยต่างโรงเรียน

เป็นกรรมการชำระพระไตรปิฎกบาลีและอรรถกถา

ช่วยการชำระพระอภิธรรม

เป็นกรรมการแปลพระไตรปิฎกภาษาไทย

เป็นกรรมการร่าง พ.ร.บ. คณะสงฆ์ ๒๔๘๒

เป็นอนุกรรมการ กำหนดหัวข้อธรรม และตรวจหลักธรรมหนังสือ
สอนพระพุทธศาสนาแก่เด็ก แห่งราชบัณฑิตยสถาน

ตามปรกิตท่านเจ้าคุณถึงจะมีวิชาความรู้ อย่างไร ก็เป็นคนเฉย ๆ จึง
มักไม่ค่อยมีใครทราบ หนังสือที่แต่งไว้มีมากและแทบทุกสาขาวิชาที่มีใน
วัด เช่นวรรณคดี แต่งไว้เป็นโคลงฉันท์กาพย์กลอนก็มี เป็นภาษาอังกฤษ
ก็มี ได้ส่งไปลงหนังสือพิมพ์พระพุทธศาสนาในลังกา ได้แนะนำให้พระนารทะ
ชาวลังกา ทำหนังสือเกี่ยวกับพระวินัย เฉพาะข้อที่พระพุทธเจ้าทรง
อนุญาต พระนารทะได้ทำหนังสือนั้นสำเร็จ ได้เคยแนะนำให้ศิษย์คนหนึ่ง
แปลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเป็นภาษาบาลี โดยใช้ฉบับไทยและ
อังกฤษกับบาลีคัมภีร์บริวารเทียบเคียงกัน

หนังสือต่าง ๆ ที่ท่านแต่งไว้นั้น นอกจากเทศนาแล้ว ท่านไม่ได้
บอกกับใคร จึงไม่ค่อยมีใครรู้ เมื่อมรณภาพแล้ว ค้นหาได้บ้าง ไม่ได้
บ้าง น่าเสียดายว่าถ้าได้ฉบับบริบูรณ์แล้วจะให้เห็นคำสอนต่าง ๆ อีกมาก
บางเรื่องก็จบบางเรื่องก็ไม่จบ ได้จำลองลายมือและนิพนธ์ของท่านเจ้าคุณ
พระพิมลธรรม (ฐานทัตถ) ลงพิมพ์ไว้ให้เห็นพอเป็นตัวอย่าง กันนี้

ข้อเตือนใจ

ชีวิตมีอันยากจนจ้อ มีทั้งร้อนและหนาว
 จมอยู่แล้วไม่หลับตาน ละมั่งมีหรือจะเขม่นม
 ฝันได้จะฝันจน ลมปรมาณนั้นไป
 ขนทองอมจะเงินในน ก็แก้ให้ขมกลายขมขม
 เพื่อไม่เปลืองจิตสลดข ขนพดลนี้เข้า
 กระจ่างอุเมกขมมาบ สละสลัดก็ขมดี
 กระจ่างบะขมมาบ ขมิ้นขมขมไปขมดี
 ธรรมพรหมมีประชัย ขนขมิ้นขมขม
 ขนขมิ้นขมขม ขนขมิ้นขมขม
 ขนขมิ้นขมขม ขนขมิ้นขมขม
 ขนขมิ้นขมขม ขนขมิ้นขมขม

สมณศักดิ์

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ อายุ ๓๐ ปี พรรษา ๑๐ ได้รับพระราชทาน
 สมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะที่พระศรีสมโพธิ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๐ อายุ ๓๗
 พรรษา ๑๗ เลื่อนสมณศักดิ์เป็น พระราชโมลี ศรีปาพจนารณธรรม
 พาที ยติคณิศร บวรสังฆาราม คามวาสี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ อายุ ๓๙
 พรรษา ๑๙ เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระเทพโมลี ศรีปิฎกธาดา มหากถิกสุนทร
 ยติคณิศร บวรสังฆาราม คามวาสี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ อายุ ๔๕ ปี พรรษา
 ที่ ๒๕ เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระธรรมไตรโลกาจารย์ ปรีชาญาณคิลก
 ตรีปิฎกคุณาลงกรณ์ ยติคณิศร บวรสังฆารามคามวาสี มีฐานานุศักดิ์ตั้ง
 ฐานานุกรมได้ ๖ รูป เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ อายุ ๕๓ ปี พรรษา ๓๓ ได้
 รับสถาปนาเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระพิมลธรรม ตำแหน่งรองสมเด็จพระราชา
 คณะ มีสำเนาประกาศดังนี้ :-

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล มีพระบรมราชโองการโปรดให้
ประกาศว่า โดยที่ทรงพระราชดำริเห็นว่า พระธรรมไตรโลกาจารย์ มี
ปรีชาญาณในพระไตรปิฎกสุตาคม สามารถสอบสำเร็จภูมิเปรียญธรรม ๖
ประโยค ทรงพระกรุณาโปรดให้เป็นพระราชาคณะ ตำแหน่งพระศรีสมโพธิ
พระราชโมลี พระเทพโมลี พระธรรมไตรโลกาจารย์ เป็นลำดับมา ก็
รักษาสังวรสมณวัตร และขนบธรรมเนียมประเพณีราชการเรียบร้อย สมควร
แก่ตำแหน่งมาด้วยดี มีอุตสาหะวิริยะประกอบศาสนกิจ เป็นนิทานหิตอนเณ
ประการ อาทิการศึกษาปรากฏว่าคุณวุฒิปรีชาสามารถสอบไล่ได้เป็นเปรียญ
ธรรม ๕ ประโยคแต่ยังเป็นสามเณร และได้รับการฝึกเป็นครูสอนนักเรียน
ในโรงเรียนบาลีมหาธาตุวิทยาลัย ทรงพระกรุณาโปรดให้เป็นกรรมการ
สนามหลวง ได้รับพระราชทานพัสดุสำหรับกรรมการเป็นเกียรติยศ เป็น
กรรมการตรวจนักเรียนและบาลีสสนามหลวง และเป็นรองแม่กองบาลีสอน
พระปริยัติธรรมสนามหลวง ได้เป็นกรรมการแปลพระไตรปิฎก และเป็น
กรรมการช่วยชำระพระไตรปิฎกอัฐกถา และเป็นกรรมการแห่งสภาการ
ศึกษาคณะสงฆ์ ในด้านบริหาร ได้เป็นเจ้าคณะหมวดบางยี่ขัน แขวงเหนือ
จังหวัดธนบุรี เป็นเจ้าคณะมณฑลนครสวรรค์ เป็นรองเจ้าคณะมณฑล
อยุธยา เป็นเจ้าคณะแขวงล่าง จังหวัดพระนคร เป็นอนุกรรมการแห่ง
มหาเถรสมาคม ได้ปฏิบัติกรณหน้าที่ซึ่งได้รับมาให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี
เป็นที่นิยมสรรเสริญปรากฏเกียรติคุณในสังฆมณฑล ในสมัยสมเด็จพระ-
สังฆราชองค์ที่คัดเลือกสรรพระเถระให้เป็นผู้บัญชาการคณะสงฆ์แทนพระ-

องค์ ได้ทรงประจักษ์ทราบคุณวุฒิปรีชาสามารถ จึงได้ทรงแต่งตั้งให้เป็น
กรรมการคณะบัญชาการคณะสงฆ์แทนพระองค์ด้วยรูปหนึ่งและในคราว
เปลี่ยนระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ใหม่ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์
พุทธศักราช ๒๔๘๔ ก็ได้รับแต่งตั้งเป็นสมาชิกสังฆสภา และสังฆมนตรี
ช่วยว่าการองค์การสาธารณูปการ ต่อมาได้เป็นเจ้าคณะตรวจการ ภาค ๑
ได้อำนวยการศึกษา พระปริยัติธรรม และการบริหารคณะสงฆ์ให้เป็นไป
เรียบร้อยด้วยความเจริญรุ่งเรืองไม่เสื่อมถอย บัดนี้พระธรรมไตรโลกาจารย์
ก็จำเริญด้วยพรรษาอายุกาลยิ่งขึ้น มีศีลสมาจารวัตรสมบูรณ์บริสุทธิด้วยดี
เป็นที่นิยมนับถือของพุทธบริษัท สมควรยกย่องให้ดำรงสมณฐานันดรศักดิ์
สูงขึ้น

จึงมีพระบรมราชโองการโปรดให้สถาปนา พระธรรมไตรโลกาจารย์
เป็นที่รองสมเด็จพระราชาคณะ มีนามตามจารึกในหิรัญบัฏว่า พระพิมล-
ธรรม มหันตคุณ วิบุลปรีชาญาณนายก ตรีปิฎกคุณาลังการภูสิต ยติกิจ-
สาทร มหาคุณฤๅถร บวรสังฆาราม คามวาสี สถิต ณ วัดมหาธาตุยุวราช
รังสฤษฎ์ราชวรมหาวิหาร พระอารามหลวง มีฐานานุกศักดิ์ควร
ทั้งฐานานุกรมได้ ๘ รูป คือ พระครูปลัดสุวัฒนศีลคุณวิบุลธรรม-
คุณฤๅถร ฐาตมมหาคุณานุนายก ๑ พระครูวินัยธร ๑ พระครูวินัยธรรม ๑
พระครูสรวิชัย พระครูคู่สวด ๑ พระครูไกรสรวิลาส พระครูคู่สวด ๑
พระครูธรรมบาล ๑ พระครูสมุห์ ๑ พระครูใบฎีกา ๑

อวสานแห่งชีวิต

ตามปกติท่านเจ้าคุณมีร่างกายแบบบาง แต่เป็นคนอกทนเป็นพิเศษ จนเกินกว่าร่างกายที่ธรรมชาติสร้างมาจะทนไหว ตามปกติก็เป็นคนไม่มีโรค หรือมีโรคน้อย แต่เพราะเหตุที่ใช้ร่างกายไม่ว่างเลย ในระหว่างที่เป็นครูอยู่กับโรงเรียน ก็สอนหนังสืออยู่ตลอดเวลาไม่ว่าเช้าสายบ่ายเย็น ต่อมาเมื่อท่านเจ้าคุณเสมเจ้าพระวันรัต (เซมจารี) มีหน้าที่ทางปกครอง ท่านเจ้าคุณก็ต้องช่วยทำธุระทุกอย่าง ทั้งกลางวันกลางคืน ต้องเที่ยวไปตรวจการในเขตปกครองนั้น เช่นอำเภอแม่สอจังหวัดตาก เมื่อ ๒๐ ปีล่วงมาแล้ว ไม่มีทางบกทางอากาศติดต่อกัน ต้องไปเรือต่อจากปากน้ำโพ กว่าจะถึงระแหงก็ต้องไปในเรือถึง ๖-๗ วัน ระหว่างระแหงกับแม่สอก็ต้องเดินไป ค้างคืนค้างแรมไปในป่า หรือเช่นอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ต้องบุกป่าฝ่าดงไป ยิ่งยากเท่าไรเป็นชอบไป ต้องเดินทางไปเช่นนั้นแล้ว เมื่อถึงที่แล้วต้องตรว้ยู่กับงานตลอดกลางวันกลางคืนอีก บางคราวมาถึงวัดก็เจ็บไปนาน ๆ แต่ทั้งเจ็บก็ไม่ยอมเจ็บ

ในคราวที่อาพาธและถึงมรณภาพนั้น ก็ไปในราชการคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี ต้องเดินไปในป่าในเขา เพื่อตรวจดูวัดวาอารามที่มีอยู่ในที่นั้น ๆ การไปในที่กันการซึ่งพูดกันว่าไกลหูไกลตาผู้หลักผู้ใหญ่ นั้น ย่อมได้ประโยชน์ทั้งการบริหารและการศึกษา เพราะผู้ที่อยู่ในสถานที่นั้นย่อมได้ความชื่นใจอุ่นใจว่า ผู้ใหญ่มารับหรือสอคล้องถึง ย่อมร่วมกำลังกันบำเพ็ญกรณียะ เห็นประโยชน์อย่างนี้ ท่านเจ้าคุณจึงพยายามไป แม้จะยากลำบากอย่างไรก็พยายามไปจนถึง

แต่บังเอิญคราวไปเมืองเพชรคราวนี้ กระทบอากาศหนาวจัด และต้องเดินทางฝ่าแดดกลางวันร้อนจัด พอพ้นร้อนกระทบเย็นพินเย็นกระทบร้อน ประกอบกับปอกมีกำลังต้านทานน้อยอยู่แล้ว จึงทนต่อการผลัดเปลี่ยนอากาศเช่นนั้นไม่ไหว กลับถึงวัดในเวลาเย็นของวันที่ ๗ มกราคม ๒๔๙๑ ก็ยังรู้สึกสบาย ไม่มีอาการผิดปกติอย่างไร แม้คนที่ติดตามไป ซึ่งเป็นคนผุ้ใหญ่แล้วก็ไม่เห็นอาการแปลกจากปกติ แม้วันรุ่งขึ้นก็ยังปกติอยู่ ต่อวันที่ ๙ จึงเริ่มรู้สึกไม่สบายบ้างเล็กน้อย พระผู้อุปฐากจะไปเชิญหมอประจำมา ก็ยังไม่เป็นอะไร เป็นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ไม่ยอมให้ไปเชิญหมอ เพียงแต่บอกอาการแล้วให้ขอยามาฉีฉี ต่อรุ่งขึ้นวันที่ ๑๐ จึงให้ไปเชิญหมอประจำตัวมา คือนายแพทย์ประพนธ์ เสรีรัตน์ ซึ่งเป็นหมอประจำท่านมากกว่า ๑๐ ปีแล้ว เมื่อนายแพทย์มาถึงตรวจอาการโดยรอบคอบแล้วก็ให้ฉีดยาและประกอบยาถวาย อาการก็ยังไม่ทุเลาลง ถึงวันที่ ๑๒ ใครไปเยี่ยมท่านกับบอกว่าไม่เป็นไรหายแล้ว ถ้าผู้ไปเยี่ยมเป็นศิษย์กับบอกว่าหายแล้วไม่ต้องห่วง แต่อาการของร่างกายที่คนเฝ้าชมมองเห็น ก็แสดงว่ายังไม่หาย เมื่ออธิบดีกรมการศาสนา ทราบว่าท่านอาพาธจึงมาเยี่ยมพร้อมกับเจ้าหน้าที่ถวายความอนุเคราะห์จัดแจงนำไปโรงพยาบาลศิริราช ในเย็นวันที่ ๑๔ เมื่อไปถึงโรงพยาบาลหมอแจ้งแก่ผู้อุปฐากว่าอาการมากเสียแล้ว ถ้าใจไม่แข็งแรงถึงมรณะแต่เมื่อตอนกลางวันแล้ว นี่เพราะใจแข็งจึงอยู่มาได้ถึงเพียงนี้ แม้เช่นนั้นก็มีไค้หนึ่งนอนใจหรือทอดอาลัยแต่อย่างใดเลย คณะแพทย์ได้พยายามจัดการรักษาทันทีทันใด ฝ่ายทางผู้อุปฐากก็ช่วยให้

ความสะอึกแก่มอทุกประการ ยาไม่มีในโรงพยาบาล ก็จัดหาให้ทาง
 ภายนอกจนได้ ไม่ปรากฏว่ามีอะไรบกพร่อง อาการก็เป็นแต่เพียงประทังๆ
 อยู่ขณะหนึ่ง ๆ เท่านั้น ตลอดเวลาที่ท่านอาพาธหนัก แม้ร่างกายที่แสดง
 แก่ผู้ไปเยี่ยมและผู้อุปฐากจะอาศรัยด้วยทุกขเวทนาเพียงไร แต่ใจมิได้แสดง
 เลยว่ากระสับกระส่าย จะทราบได้จากปากของท่านที่บอกแก่ผู้ไปเยี่ยมว่าไม่
 เป็นไร แม้วันรุ่งขึ้นจะถึงมรณภาพก็ได้บอกกับผู้ไปเยี่ยมว่าไม่เป็นไรหาย
 แล้ว ตลอดเวลาที่อาพาธก็เป็นห่วงอยู่ในเรื่องการศึกษาของมหาจุฬาลงกรณ
 ราชวิทยาลัย ตั้งงานอยู่แต่ในเรื่องนั้น เพราะขณะนั้นท่านได้สั่ง ให้ขอ
 อุปถัมภ์ต่อกระทรวงศึกษาธิการ ภายหลังเมื่อมรณภาพแล้ว คณะสังฆ-
 มนตร์และกระทรวงศึกษาธิการก็ได้ให้ความอุปถัมภ์ตามประสงค์ของท่าน
 ขณะที่ไปอยู่โรงพยาบาลแล้ว ก็มิได้แสดงว่าจิตใจนั้นกระสับกระส่ายแต่
 อย่างไร กลับเป็นห่วงเป็นใยคนที่ไปเยี่ยมเยียนทั่วหน้า เช่นบอกให้กลับ
 และบอกให้ท่อนรับ เมื่อถูกทุกขเวทนามลับบั่นจิตใจก็ยังมั่นคง ถึงเวลา
 ๕.๐๐ น. ของวันนั้น ก็ยังโปรดอนุศาสน์แก่ผู้อุปฐากว่า

“สังขารไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตน ไม่ใช่เรา ไม่ใช่เขา ขอย้ายยึดถือ
 เป็นสาระอะไรเลย ทั้งสัตว์วิหาริก ทั้งอันเตวสิก ทั้งท่านผู้เคารพนับถือ
 และทุก ๆ คน จันขอให้อโหสิกรรมแก่กันในที่สุก”

ต่อจากนั้นก็มิได้กล่าวคำใดอีกเลย ถึงเวลา ๕ นาฬิกา ๔๐ นาที ก็
 หมดลมอัสสาสะ บิสสาสะ ถึงมรณภาพโดยอาการอันสงบ ต่อหน้าศิษยา-
 นุกิษย์ที่เฝ้าอุปฐากอยู่ ณ ที่โรงพยาบาลศิริราช

รุ่งเช้าจึงได้จัดการรับศพจากโรงพยาบาลมาไว้ ณ หอเย็น ได้รับ
พระราชทานน้ำสรงศพ และประกอบโกศแปดเหลี่ยมบรรจุศพประดิษฐาน
ณ พระตำหนักวัดมหาธาตุ พร้อมทั้งเครื่องสูงเป็นเกียรติยศ ทรงบำเพ็ญ
พระราชกุศลทักษิณานุปทานพระราชทานในสัตตมวารที่ ๑ และรับพระ-
ราชทานเพลิงเป็นการหลวง ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ ณ สุสาน
หลวงวัดเทพศิรินทราวาส ณ วันที่ ๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๑
ทรงบำเพ็ญราชกุศลพระราชทานบรรจุอัฐิธาตุไว้ ณ พระปรารักษ์ใหญ่ ใน
บริเวณพระอุโบสถ องค์หน้าพระวิหาร

รายนามกรรมการจัดงานฉลองสตักกาล ๑๐๐ ปี

พระพิมลธรรม (ช้อย จานตตมहाเถร)

อธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ องค์กรที่ ๑๕

ปฐมสถานายกมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๑๐-๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๔ และวันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๓๕

คณะกรรมการดำเนินงาน

กองอำนวยการ (ฝ่ายบรรพชิต)

พระสุเมธาธิบดี

ประธานกรรมการ

พระเทพปริยัติมุนี

รองประธานกรรมการ

พระอมรเมธาจารย์

รองประธานกรรมการ

พระเทพวิริยาภรณ์	กรรมการ	พระเทพวิสุทธิเวที	กรรมการ
พระเทพปัญญาสุธี	„	พระราชรัตโนบล	„
พระราษสัทธาจารย์	„	พระราชปัญญาภรณ์	„
พระราษเมธี	„	พระราษสีมาภรณ์	„
พระราษธรรมภานี	„	พระปริยัติสุธี	„
พระราษสารสุธี	„	พระสุวิมลธรรมาจารย์	„
พระเมธีธรรมาจารย์	„	พระประสิทธิสุตคุณ	„
พระปิฎกโกศล	„	พระเมธีรัตนคิลก	„
พระศรีสิทธิมุนี	„	พระสิริสุทนต์ธรรมาภรณ์	„

พระเมธีกิตโยดม	กรรมการ	พระครูอุตุคุณาภิบาล	กรรมการ
พระศรีธีรพงษ์	„	พระครูศรีธรรมปฏิภาณ	„
พระครูวรกิจจาภรณ์			
พระราชวัชรเมธี	กรรมการและเลขานุการ		
พระเมธีธรรมาภรณ์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ		

กองอำนวยการ (ฝ่ายฆราวาส)

นายธนิต อยู่โพธิ์	ประธานกรรมการ
นายเสวตร์ เปี่ยมพงศ์สานต์	รองประธานกรรมการ
พล.ต.ท. จำรัส จันทร์บจร	รองประธานกรรมการ
นายจำนงค์ ทองประเสริฐ	รองประธานกรรมการ

นายปรก อัมรนนท์	กรรมการ	นายพิฑูร มะลิวัลย์	กรรมการ
นายสิริ เพ็ชรไชย	„	นายวิชาญ ฤทธิรงค์	„
พ.อ.(พิเศษ) สนิ อินทร์นรา	„	พ.อ.(พิเศษ) วัชร กงอติศักดิ์	„
นายสมพงษ์ ตรีสุขี	„	ร.ศ.ศิริวัฒน์ คำวันสา	„
รศ.ดร.จำลอง สารพัฒน์	„	ร.ศ.ชูศักดิ์ ทิพย์เกษร	„
พ.อ.บัวทอง ประสานเนตร	„	พ.ท.ทองขาว พวงรอกพันธุ์	„
นายแสวง อุคมศรี	„	นายกรุณา กุศลาลัย	„
นายรัตน์ ปานะพล	„	ศจ.ดร.จุมพล สวัสดิ์วิทยากร	„
พ.ต.ท.สุติศักดิ์ เถระพัฒน์	„	ดร.ทรงศักดิ์ เอาพาร	„
นายพร รัตนสุวรรณ	„	ดร.บุญทัน ดอกไธสง	„

สมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยพายัพ	กรรมการ
กรรมการสมาคมศิษย์มหาวิทยาลัยพายัพ ทุกท่าน	„
กรรมการมูลนิธิศิษย์มหาวิทยาลัยพายัพ ทุกท่าน	„
สมาชิกชมรมมหาวิทยาลัยพายัพ ทุกท่าน	„
นายมนัส พวงลำเจียก	กรรมการและเลขานุการ
นายประสิทธิ์ ชันธีวาทย์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
พ.ท.ท. หิรัญย์ ผิวพรรณ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

แผนกปฏิคม

พระศรีสิทธิมนี หัวหน้า

พระครูปลัดสัมพิพัฒน์ธรรมาจารย์	พระครูคัมภีร์ปัญญาวิกรม
พระครูวรกิจจาภรณ์	พระมหาอำนาจ อินฺทโร
พระครูศรีธวัชคุณาภรณ์	พระครูปกาศิตพุทธศาสตร์
พระมหาประทีป ฐมฺมาภรโณ	พระมหาฉิ่ง สิริวฑฺฒโก
พระมหาโกวิทย์ สิริวณฺโณ	พระมารุต วรมงฺคโล
พระมหาเมธี ภุทฺติโก	พระครูปลัดวิรัตน์ วิจิโย
พระครูปลัดนันทโชติ	พระมหาประทีป จิตเปโม
พระครูปลัดสุวัฒนสิริคุณ	พระมหาสุภาพ เขมวโร
นายประสิทธิ์ จันรัตน์	นายพนพร ไชยไพฑูริ
นายสมศักดิ์ บุญปุ	

แผนกศาสนพิธี
พระปริยัติสุธี หัวหน้า

พระครูสรภารพิสุทธ	พระครูปลัดสุวัฒนศัพท์าคุณ
พระครูวินัยธรเจดียง จิตฺตมฺโม	พระมหาประสิทธิ์ สิริปัญโญ
พระมหาสมาน เขมฺมโย	พระมหาพัฒน์พงศ์ สิริภทฺโท
พระปลัดสุทีป ปญฺญาปสุโต	พระมหาณรงค์ จิตฺตสํวโร
พระมหาประศักดิ์ อคฺคปญฺโญ	พระมหาภิระ กลฺยาณสิริ
พระมหาจรรณฺญ ปญฺญาโว	พระครูสังฆรักษ์พรหมเมศ ธมฺมวโร

แผนกสวัสดิการ (อาหาร—น้ำ)

พระครูสรภารพิสุทธ หัวหน้า

พระครูวิชัยธรรมคุณ	พระมหาสุภา สุภาจาโร
พระมหาบุญเพ็ง จิรธมฺโม	พระครูสังฆรักษ์เคโซ โชติวโร
พระครูธรรมธรรจรรย์ สิทธิพล	พระครูโกสรวีลาต
พระครูธรรมบาลกำชัย จานธมฺโม	พระเชน อภิภาณ
พระมหาประศักดิ์ อคฺคปญฺโญ	พระมหาณรงค์ จิตฺตสํวโร
พระมหาอานวย วิสุทฺโธ	พระมหาสุทธิพงศ์ สุวณฺณรํสี
พระมหา رایฟ้า วิสุทฺธจาโร	พระมหาสิริชัย ชยนนฺทสิริ
พระมหาสุวรรณ สุวณฺณสิริ	คณะสามเณรวัดมหาธาตุ
คณะครูนักเรียนโรงเรียนวัดมหาธาตุ	คณะเจ้าหน้าที่ประจำพระอุโบสถ
นายกนกพันธ์ นงนุช	คุณสมปอง วรวัฒนีสรร
คุณกัลยาณี เทพสวัสดิ์	คุณกาญจนา จันทรปัญญา พร้อมทั้งคณะ

แผนกประชาสัมพันธ์

พระครูวินัยธรสุเมธ ธีรธมฺโม หัวหน้า

พระมหาท่วน สิริธมฺโม	พระมหาเมตตา อินฺทโชโต
พระมหาสงค์ ญาณวโร	พระมหาไสว ญาณวโร
พระมหาประทีป สิริจันโท	พระมหาสายันท์ จิโตภาโส
พระมหาประทุม จิตโสภณ	พระปลัดสุทีป ปญญาปสุโต
พระธีรวัฒน์ เทวฑฺฒโน	พ.อ. แสง สมบุญ
พ.ท. ทองขาว พ่วงรอดพันธ์	นายสุภาพ พรหมภักดิ์
ร.ท. บรรจบ บรรณรุจิ	นายคำรณ งอกงาม

แผนกนิทรรศการ

พระสิริสุทัศน์ธรรมาภรณ์ หัวหน้า

พระเมธีธรรมาภรณ์	พระศรีสุทิวังค์
พระปัญญาธิรามาภรณ์	พระมหาสมชัย กุศลจิตโต
พระมหาสำรวม ปิยธมฺโม	พระมหาโกวิทย์ สิริวณฺโณ
พระครูวินัยธรสุเมธ ธีรธมฺโม	พระครูปลัดสุวัฒนสารคุณ
พระมหาบุญถึง ชุตินฺธโร	พระมหาบุญเพ็ง จิรธมฺโม
พระมหาชาติ ทูลโสภ	พระครูธรรมธรรสมุนต์ นนฺทิโก
พระมหาสวัสดิ์ มหาวิโร	พระมหาถนอม จิตปัญโญ
พระมหาพิสิฐ สุธมฺโม	พระมหาทองขาว กิตฺติธโร
พระมหาเจริญ จันทภาโส	พระมหาสามารถ โชติธมฺโม

พระมหาสุภาพ เขมวรี
 พระมหาปรีชา กลยาโณ
 พระมหาเจิม สุวโจ
 พระมหาจักษ์ ปญฺญาวโร
 พระมหาวิเชียร ปญฺญาวชิโร
 พระมหาเสรี ปญฺญาวโร
 พระมหาทองสุข สุขวฑฺฒโน
 พระทองเลี่ยม สิริวณฺโณ
 พระพรรชา ปญฺญาวชิโร
 นายกิตติศักดิ์ ภิรมย์ทอง
 นายคน ชาติเมธี
 นายสถิตย์ ศิลปชัย
 นายวงศ์กร อินทรเทพ
 นายสุนทร ทัตตวรรณ
 นายประมุข วาระสิทธิ์
 วิทยาเขตหนองคาย
 วิทยาเขตเชียงใหม่
 วิทยาเขตนครราชสีมา
 วิทยาเขตแพร่
 วิทยาเขตพะเยา

พระมหาสุทธิพงศ์ ธมฺมสุทธิ
 พระมหาท่วน สิริธมฺโม
 พระมหาวิระ วีระเมธี
 พระมหาเสน่ห์ ปิยสีโล
 พระมหาพิชัย สุขยยานุธมฺโม
 พระมหาวรสิทธิ์ ติคุชฌาโณ
 พระจันทร์ ปริบุญโณ
 พระเกียรติศักดิ์ กิตฺติภทฺโท
 พระประสาร จนฺสาโร
 นายแสวง อุคฺมศรี
 นายธวัชชัย ไชยสา
 นายประพันธ์ จินคง
 นายมานัส ทารัตน์ใจ
 นายฉลวย แข็งขัน
 นายสำราญ อัมมิจิตต์
 วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
 วิทยาเขตขอนแก่น
 วิทยาเขตอุบลราชธานี
 วิทยาเขตสุรินทร์

คณะกรรมการบริหารคณะกรรมการนิสิต

แผนกจัดสถานที่

พระครูวิชัยธรรมคุณ หัวหน้า

พระมหาณรงค์ จิตตสวโร	พระถนอม นาควโร
พระมหาภิรมย์ โกวิท	พระมหาสุทธิชัย ทิมาโยโก
พระมหาสันฐาน จิตตาโณ	พระมหาพัฒนา จานสโร
พระมหาบุญชิต ญาณสวโร	พระมหาเพลิน อาสโก
พระมหาภูริวัฒน์ จานวฑฺฒโน	พระมหาพรพนาพันธ์ มหาวีโร
พระมหาประกาศ ธีรตาโณ	พระมหาเกรียงศักดิ์ สุนทรธมฺโม
พระสุริยันต์ กนฺตยฺนโต	พระมหาทองคำ ญาณวโร

พระประครอง ปรีปฺปณฺโณ

คณะกรรมการนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คณะสามเณรวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์

แผนกจัดของทรงหลัก

พระครูวรปัญญาคุณ หัวหน้า

พระมหาเจสตา เทชนฺโต	พระมหาสมปอง มุทิตโต
พระครูสังฆรักษ์พรหมเมศ ธมฺมวโร	พระครูใบฎีกาสมเดช ชยเตโช
พระมหาสุรศักดิ์ ธมฺมวโร	พระมานัส ขนฺติเมโธ
พระวิรัตน์ สจฺจวโร	พระวินัย ญาณยุทฺโต

แผนกแสง—เสียง

พระครูอนุศาสน์สรไกร ห้วนน้ำ

พระจิตรกร อนาลโย

พระยอครอง สุกุธิรตโน

พระมหาทวิชย์ ญาณเสกฺขิ

นายพรหม กลิ่นหอม

นายเลิศ

แผนกเหรียญก

พระปริยัติสุธี ห้วนน้ำ

พระครูสุรภารพิสุทธ

พระครูปลัดสุวัฒนสัทธาคุณ

พระมหาจรูญ ปญฺญาวโร

พระครูสังฆรักษ์พรหมเมศ ธมฺมวโร

พ.อ. (พิเศษ) วัชร กงอักษักดิ์ พ.ต.ต. หิรัญย์ ผิวพรรณ

อาจารย์ตุ้ ทาท่านุก และหัวหน้าอุบาสก—อุบาสิกา

แผนกรับส่งพระ

พระราชเมธี ห้วนน้ำ

พระเมธีกิตโยคม

พระปิฎกโกศล

พระมหาบุญจิต ญาณส่วโร

พระครูปลัดวิรัตน์ วิจโย

พระครูปลัดสุวัฒนสิริคุณ

พระครูปลัดธีรธรรม ธีรธมฺโม

พระครูปลัดปัญญา ปญฺญารตโน

พระครูปลัดเนียม ปภาโต

พระครูวิจิตรสังฆการ (วิเชียร)

พระครูสังวรวิรักษ์ (สมจิตร)

พระครูปลัดกันนทโชติ

๔๕

แผนกความสะอาด—เรียบรอยภายใน

ประธานสามเณรและกรรมการ

สามเณรวัฑฒนาธาตุทั้งหมดร่วมกัน

แผนกเลขานุการ (ประสานงาน)

พระครูปลัดสุวัฒนสัตถาคุณ หัวหน้า

พระมหาณรงค์ จิตฺตสวโร

พระมหาจรรยา ปญฺญาวโร

พระมหากิระ กลฺยาณเสริ

พระครูสังฆรักษ์พรหมเมศ ฐมฺมวโร

พระพรชชา ปญฺญาวชิโร

ขอให้ผู้มีนามดังกล่าว ได้ร่วมกันปฏิบัติหน้าที่ที่รับผิดชอบ ให้
สำเร็จเรียบร้อยด้วยดี ถ้าขัดข้องอย่างไร ให้แจ้งกรรมการประสานงานได้
ตลอดเวลา

ตั้ง ณ วันที่ ๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๔

(พระสุเมธาธิบดี)

อธิบดีสงฆ์วัฑฒนาธาตุวรราชสถาน

สถานายกมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พิมพ์ที่
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดมหาธาตุ ท่าพระจันทร์ กรุงเทพฯ ฯ ๑๐๒๐๐
โทร. ๒๒๑-๘๘๙๒, ๒๒๔-๘๒๑๔

วันกำหนดส่ง

หนังสือสงวน

ทำนนำออกนอกห้องสมุด

พระมหาเถระ พระเถระ

คณะสงฆ์ไทย - มหาณิกาย

ผู้สนองพระราชปรรณ

MCU : WONGNOI

6107200023784

คังพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔

ทรงสถาปนา

"มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย"

ในพระบรมราชูปถัมภ์

ทรงสถาปนา : ๑๓ ก.ย. ๒๔๓๔ พระสังฆสกล : ๔ ม.ค. ๒๔๔๐

สภามายก

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์

1. พระพิมลธรรม (ช้อย ฐานหุตมหาเถร)	พ.ศ. 2490-2491
2. พระพิมลธรรม (อาจ อาสภมหาเถร) หลังสุดเป็น สมเด็จพระพุทธาจารย์	ก. พ.ศ. 2491-2504
	ข. พ.ศ. 2523-2532
3. พระธรรมปัญญานันท์ (สวัสดิ์ กิตติสารเถร)	พ.ศ. 2504-2523
4. พระสุเมธาธิบดี (บุญเลิศ หุตคสุทธเถร)	พ.ศ. 2532-ปัจจุบัน

อธิการบดี

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์

1. พระปริยัติโสภณ (พัน ชุตินธโร) (ปัจจุบันเป็น สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์)	พ.ศ. 2490-2491
2. พระสุธีวรคุณ (ธีร บุญโก) หลังสุดเป็น สมเด็จพระธีรญาณมุนี	พ.ศ. 2491-2496
3. พระราชเมธี (สมบุญ จันทโก) หลังสุดเป็น พระธรรมวรานายก	พ.ศ. 2496-2529
4. พระอมรเมธาจารย์ (นกร เขมปาลี)	พ.ศ. 2529-ปัจจุบัน

เลขาธิการ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์

1. พระวิเชียรโมลี (วิเชียร วิสุโร)	วันทาธาตุ	พ.ศ. 2490-2491
2. พระวีรธรรมมุนี (ไสว วิฑริโก)	วัดไตรมิตรฯ	พ.ศ. 2491-2496
3. พระศรีสุธรรมมุนี (บุญเลิศ หุตคสุทธ) (ปัจจุบันเป็น พระสุเมธาธิบดี)		พ.ศ. 2496-2498
4. พระกวีรญาณ (จันทงค์ ชุตินธโร)	วัดสระเกศฯ	พ.ศ. 2498-2502
5. พระเมธีวรณาจารย์ (สนั่น กมลโล)	วัดวิเศษการ	พ.ศ. 2502-2506
6. พระมหาโพธิวงศ์จารย์ (สาลิ อินฺทโชโต)	วัดอนงคาราม	พ.ศ. 2506-2507
7. พระราชวิสุทธิเมธี (เกษม อุปเสโน) (ปัจจุบันเป็น สมเด็จพระพุทธาจารย์)		พ.ศ. 2507-2521
8. พระอมรเมธาจารย์ (นกร เขมปาลี)	วันทาธาตุ	พ.ศ. 2521-2529